

Queer Brabant hoort meer aandacht te krijgen

Mbo-studenten als doelgroep

🏠 Nederland ondertekende in januari het Verdrag van Faro.
Alle groepen in het koninkrijk moeten zich met ons erfgoed
kunnen identificeren. Zie pagina 22.

Inhoud

De Koerier, uitgave 100	4
Mbo-studenten als doelgroep voor heemkundekringen	6
BHIC brengt queer Brabant in beeld	11
Zuiderwaterlinie steekt erfgoed in modern jasje	14
Zoeken naar Brabantse religieuze gebouwen	18
Een revolutie in het denken over erfgoed	22
In Brabant: kinderen knutselen een minimuseum	28
De groene baret verdween in het kolkende water	30
In Memoriam Kees Leijten	33
De jongensjaren van Vincent van Gogh	34
De muntenvondst in Oostelbeers	36
Zilveren draagsinsignes Brabants Heem	38
Agenda en jubilea	42
Colofon	43

Van vrijwilligers, voor vrijwilligers

Geachte lezer,

Dit is de 100ste uitgave van De Koerier. Brabants Heem geeft al sinds 1948 een tijdschrift uit. Voorzitter Henk Hellegers van Brabants Heem noemt De Koerier in deze uitgave 'een rijk geïllustreerd blad waarmee we onze kringen informeren en uitdragen'.

Hoe kun je jongeren interesseren voor heemkunde, in hun ogen saaie onderwerp. In Deventer is er een interessant project met leerlingen van een mbo-opleiding opgezet. In deze uitgave schrijft Ineke Strouken erover.

Queer Brabant hoort meer aandacht te krijgen, zo vindt het BHIC. Bij het verzamelen van verhalen van hoe Brabant zich verhiel tot de niet-heteroseksuele mensen en wat zij meemaakten vragen de twee kartrekkers bij BHIC de heemkundekringen om medewerking.

Aandacht verder voor de religieuze gebouwen en voor de reis van Menno van Coehoorn 325 jaar geleden langs de Zuiderwaterlinie. Heeft die nog betekenis heeft anno 2024? Actueel: in januari ondertekende Nederland het Farovedrag, waarmee cultureel erfgoed extra bescherming krijgt. Wat dat betekent leest u in een uitgebreid artikel.

Veel leesplezier!

Zeeland, februari 2024
Tjeu van Ras
tjeuvanras@brabantsheem.nl

De volgende uitgave komt uit in juni 2024.
Kopij dient uiterlijk maandag 3 juni 2024 binnen te zijn.

De Koerier, uitgave 100

door Henk Hellegers

Regelmatig levert Brabants Heem met zijn 124 heemkundekring een bijdrage aan de geschiedschrijving. Zoals met themabijeenkomsten, het uitgeven van tijdschriften en boeken, met documentatie over het eigen dorp of de stad, de beschrijving van gebouwen, met stads- en dorpsrondleidingen.

Heel veel vrijwilligers dragen in Brabant op allerlei manieren de geschiedenis uit van het eigen 'heem'. Wat is er dan mooier voor een heemkundekoepel als Brabants Heem om zelf een beetje geschiedenis te schrijven? Om zelf onderdeel te zijn van de geschiedenis. Met deze uitgave van De Koerier schrijven we geschiedenis. Nummer 100, een jubileumnummer.

Vier keer per jaar valt De Koerier bij de kringen op de mat. En even zoveel keren komt die Koerier via de mail bij de kringen binnen in de hoop en verwachting dat de secretarissen het blad doormailen naar de leden. Voor de honderdste keer informeert een mooie Koerier onze leden en de buitenwacht over Brabants Heem. En dan vooral over onze activiteiten, over nieuwe ontwikkelingen, over de vele activiteiten en acties van de kringen, over best practices en over behaalde successen.

Stukje geschiedenis

In de loop der jaren is De Koerier uitgegroeid tot een rijk geïllustreerd blad waarmee we onze kringen informeren en uitdragen. Waarmee we onze leden en belangstellenden graag betrekken bij de vele activiteiten van onze kringen. Met 100 nummers is ons tijdschrift op zichzelf een stukje geschiedenis. Als je die 100 edities naast elkaar zou leggen dan zou je vanzelf ook zien hoe Brabants Heem, de heemkunde en de kringen veranderd zijn. We zijn trots op De Koerier. Het is een mooi en belangrijk medium om de activiteiten uit te dragen en na te beschouwen, om de jubilerende kringen en verdienstelijke leden in het zonnetje te zetten. Een blad waarin we niet alleen over maar ook met elkaar communiceren.

Ik bedank iedereen die zich in honderd nummers ingezet heeft voor De Koerier. Ik voorspel dat er nog veel nummers gaan volgen. Gewoon omdat er binnen Brabants Heem veel te communiceren valt en onze kringen dat ook verdienen. Gefeliciteerd en veel succes voor de toekomst!

Henk Hellegers is voorzitter van stichting Brabants Heem

Mbo-studenten als doelgroep voor heemkundekringen

door Ineke Strouken

Heemkundekringen zijn op zoek naar nieuwe doelgroepen. Mbo-leerlingen zijn niet of nauwelijks vertegenwoordigd in heemkundekringen en lokale erfgoedorganisaties. Jammer, want juist deze jongeren hebben veel praktische vaardigheden waar een heemkundekring veel aan kan hebben. De Archeologische Werkgroep Nederland deed met studenten van de Saxion Hogeschool in Deventer onderzoek naar deze doelgroep.

Vraagstelling van het onderzoek was: Hoe kunnen wij jongeren die niet geïnteresseerd zijn in erfgoed stimuleren om toch interesse te krijgen in geschiedenis? Mbo-studenten bleken geen interesse te hebben in erfgoed. Reden: ze krijgen van thuis uit minder gevoel voor erfgoed mee en ze hebben een verkeerd beeld van wat erfgoed is. Bij erfgoed denken ze aan de oude spullen van oma of aan een erfenis. De term raakt ook geen gevoelsnaar bij deze groep. Ze worden er niet enthousiast van. Mbo-leerlingen zijn in het algemeen doeners en minder lezers. Hoe kunnen we hen interesseren en betrekken bij lokaal erfgoed?

Social media

De Hogeschool studenten keken naar wat mbo-ers doen in hun vrije tijd en hebben op basis daarvan een aantal prototypes uitgewerkt. Een van die prototypes was een placemat met een tijdbalk erop, die gebruikt werd in combinatie met vondsten uit verschillende perioden. De mbo-ers vonden de placemat leuk, maar de vondsten niet heel bijzonder en konden zich ook niet echt inleven. Alleen de vondsten uit de Tweede Wereldoorlog trokken hun belangstelling. Ook een bezoek aan een museum, een wandeling en een storymap (een interactieve manier om een verhaal te vertellen) waren geen succes.

De studenten van de Hogeschool zochten toen naar een andere manier om mbo-leerlingen te interesseren. Mbo-ers spenderen gemiddeld zeven à acht uur per dag op social media. Daarom kwamen de onderzoekers op het idee om de leerlingen zogenaamde shorts (korte filmpjes) voor Tik Tok te laten maken.

Als proef werden drie filmpjes gemaakt: over een mammoet, een steen met mysterieuze inkervingen en een moordmysterie in het verleden. Dit sloeg veel meer aan. In totaal zijn er op basis van deze proef zestien filmpjes gemaakt, waarvan 'Brommers kieken' op Tik Tok het populairst was. Ook het filmpje over kappers scoorde goed, evenals een filmpje over friet. Bij die filmpjes gingen de mbo-ers uit van een concreet hedendaags onderwerp en keken van daaruit terug in de geschiedenis. Het verleden werd voor deze jonge filmmakers pas interessant als het over een thema uit hun dagelijks leven ging dat ze herkenden.

Eigen geschiedenis

Wat kunnen mbo-studenten en lokale erfgoedorganisaties voor elkaar betekenen? Het mooie is dat mbo-studenten een aantal vaardigheden en interessegebieden aan lokale geschiedenis toevoegen, die heemkundekringen in mindere mate bezitten. Om nieuwe doelgroepen te bereiken zijn social media een absolute must. En dan met name de social media die door jongeren gebruikt worden. Mbo-jongeren kunnen de link tussen heemkunde en social media zijn en de geschiedenis op een voor jongeren aantrekkelijke manier vastleggen en verspreiden. Verwacht geen gelikte filmpjes- dat is helemaal uit - en ook geen allesomvattend verhaal. De Tik Tok filmpjes zijn bedoeld om interesse te wekken en met de eigen geschiedenis bezig te zijn.

Verder zijn mbo-studenten natuurlijk heel goed om te helpen bij het bouwen van carnavals- of corsowagens, het maken van maquettes en decors voor tentoonstellingen en het ontwerpen van media-uitingen. Onderschat deze doelgroep niet. Mbo-ers hebben heel veel praktische kennis en vaardigheden.

Documenteren

Om jongeren te bereiken is het belangrijk om het imago van erfgoed te veranderen van oud en stoffig naar hedendaags en avontuurlijk. Geschiedenis zou een item moeten zijn op mbo-scholen en het is de moeite waard om te proberen ook dit onderwijs te bereiken. Geschiedenis begint vandaag de dag. Geschiedenis is niet alleen het verre verleden.

Brommers kieken op tiktok

Laat mbo-studenten op zoek gaan naar hun eigen verleden. Of naar datgene dat ze zelf willen bewaren voor de toekomst. En laat ze dat op hun eigen manier documenteren. Zo creëren heemkundekringen een fantastische bron over het leven anno 2024 en ze boren een doelgroep aan met leden in de toekomst. Immers jong geleerd is oud gedaan. Enthousiasme voor geschiedenis moet je jong zaaien. Daarnaast zijn veel onderdelen uit het dagelijks leven onderbelicht in musea en archieven. Over de geschiedenis van

jaarfeesten en levenslooprituelen vind je heel weinig. Lokale musea staan vol met ambachten en schooltjes, maar de geschiedenis van vrouwenlevens bijvoorbeeld komt nauwelijks aan bod. Daarom kunnen filmpjes over hedendaagse items heel waardevol worden voor de geschiedenis van het alledaags leven in onze tijd. ➤

Het imago van erfgoed veranderen

Filmpjes aan de toekomst

Op 15 mei 1998 organiseerde het Nederlands Centrum voor Volkscultuur – waar ik toen directeur van was - het Nederlands Openluchtmuseum en het Meertens Instituut een dag waarop wij iedereen in Nederland vroegen om een brief over hun dagelijks leven te schrijven aan de toekomst. Dat is een schitterende bron geworden. Zelfs na een kwart eeuw is het archief *Brieven aan de Toekomst* al een interessante historische bron. Wij hebben dat niet zo in de gaten, maar er is in de tijd na 1998 heel veel veranderd. Als ik *Brieven aan de Toekomst* nog een keer zou organiseren, dan had ik gekozen voor *Filmpjes aan de Toekomst*. De tienduizenden brieven beslaan vele meters in het archiefdepot van het Meertensinstituut. Digitale filmpjes zijn veel makkelijker op te slaan. Een bijkomend voordeel.

Breng de
geschiedenis naar
de mensen

Wij moeten als heemkundekringen blijven proberen om iedereen te interesseren voor de geschiedenis en cultuur van de eigen leefomgeving. Dat doe je door de geschiedenis naar de mensen toe te brengen. Elke generatie heeft zijn eigen geschiedenis. MBO-studenten kunnen heemkundekringen helpen om dat op een eigentijdse manier te documenteren. ■

De foto's bij dit artikel zijn afkomstig van de Nationale Beeldbank

De volgende Koerier

De volgende Koerier van Brabants Heem verschijnt in juni 2024.

Hebt u kopij voor dat nummer of onderwerpen voor de agenda, stuur die dan vóór maandag 3 juni 2024 naar: tjeu van ras@brabantsheem.nl

Foto's en illustraties graag minimaal 1,5 MB groot in JPEG-formaat, los en dus niet in een tekstbestand geplaatst.

Indien van toepassing plaatsen we de teksten ook op de website van Brabants Heem, www.brabantsheem.nl en op www.facebook.com/brabantsheem

BHIC brengt queer Brabant in beeld

door Tjeu van Ras

Het staat nog in de kinderschoenen, maar het project Queer Brabant van het Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC) heeft al aardig wat teweeg gebracht. Met Thijs de Leeuw en Martin Luttikholt als kartrekkers moet ook de geschiedenis van de queergemeenschap in Brabant worden vastgelegd. Heemkundekringen kunnen daar een waardevolle bijdrage aan leveren.

Een stageproject van twee jaar geleden was het startpunt voor het queerproject. De stage van masterstudenten Maxime van Loenhout en Roxanne Lokin had als doel een zoekwijzer te ontwikkelen voor ondersteuning en bevordering van onderzoek naar de queergeschiedenis van Brabant. De term 'queer' staat voor iedereen die niet heteroseksueel en/of cisgender is, mensen die zich prettig voelen bij het geslacht dat ze bij geboorte hebben gekregen. 'LHBTIQ+' is een andere term die wordt gebruikt. Die letters staan voor lesbisch, homo, biseksueel, transgender, intersekse, queer en met de + als verwijzing naar alle andere manieren waarop mensen zichzelf identificeren.

Onderbelicht

Thijs de Leeuw is bij BHIC projectleider. Hij studeerde in Nijmegen geschiedenis en was bij het BHIC eerder al actief bij onderwerpen als het Rijke Roomse leven, het project over rebellerende vrouwen en de tweede feministische golf in Brabant. "Luc Brants, vaste bezoeker van onze studiezaal wees in een mail op de slechte zichtbaarheid van homoseksualiteit in archiefcollecties. En waar het wel zichtbaar is dat in archiefmateriaal, zoals in vonnissen van rechtbankarchieven. ►

Thijs de Leeuw (links) en Martin Luttikholt, kartrekkers van Queer Brabant. (foto Tjeu van Ras)

Homoseksualiteit is pas in 1971 uit het Wetboek van Strafrecht geschrapt. Voor die tijd was er sprake van discriminerende wetgeving gericht tegen homoseksueel gedrag.”

Martin Luttikholt studeerde in de jaren '70 van de vorige eeuw in Tilburg en was actief in de homowereld. Hij was mede-oprichter van de Werkgroep Homofilie, die later een afdeling werd van het COC, de landelijke vereniging die de belangen van de queer-gemeenschap behartigt. Hij was 42 jaar docent marketing en economie aan de Fontys hogeschool in Tilburg. Martin is nu als vrijwilliger aan het project verbonden. In zijn studententijd kende Tilburg een aantal uitgaansplekken. Dat resulteerde in de huidige tijd in een queerwandelaroute, die al diverse keren is gehouden. Onder het motto ‘terug naar de jaren 70/80 wandelen deelnemers langs al die plekken met namen als San Rancune, Deen het COC-pand. In totaal gaat het om 15 plekken.

Zoekwijzer

Van steden als Tilburg, Breda, Den Bosch en Eindhoven is over de queer-wereld wel een en ander bekend. Dat is veel minder in de kleine steden en de dorpen, waar in die jaren veel minder activiteiten waren. Op de site van het BHIC is al aardig wat over de queer geschiedenis te lezen.

Queerwandeling in Tilburg. (foto gemeente Tilburg, Joan Villalon)

“Maar dit is nog maar het begin,” zo benadrukt Thijs de Leeuw. In het archief van het landelijke COC is een en ander te vinden, maar het gaat de twee veel meer over wat er in Brabant speelde. De eerste verhalen zijn binnen, er kunnen er nog veel volgen. Op de site van het BHIC wordt het project uitgelegd, zijn er al verhalen te lezen, evenals archiefstukken van de rechtbank. Er is een zoekwijzer voor wie zelf met een thema aan de slag wil. Deze wordt steeds aangevuld.

Een beeld schetsen van die tijd

“Wij zijn op zoek naar verhalen van 70-plussers, dus de mensen die in de jaren 70/80 hun jeugd hebben gehad en toen uit de kast kwamen. Hoe verliep dat, wat gebeurde er, hoe waren de reacties, het zijn vragen die een beeld kunnen schetsen van die tijd.

Martin Luttikholt: “Het zou mooi zijn als we via de heemkundekringen materiaal boven water kunnen halen.” Het BHIC blijft zelf actief zoeken, hulp in de vorm van verhalen is erg welkom, maar ook van bronnen rond het thema. Tot nu toe zijn het vooral bronnen van de overheid (rechtbanken) of de media die erover berichtten. De menselijke verhalen kunnen de ware geschiedenis van queer Brabant vertellen.

Alles over het project Queer Brabant van het BHIC is te vinden op: www.bhic.nl/ontdekken/ons-brabant/queer-brabant

Zuiderwaterlinie steekt erfgoed in modern jasje

door Manon Notermans

Historische vestingsteden, indrukwekkende forten, mooie stadsmonumenten en rustgevende natuurgebieden. Brabant ligt er vol mee. Dit zijn de plekken waar je het erfgoed van de Zuiderwaterlinie beleeft. Soms is het een zoektocht om de oude lijnen in het landschap te ontdekken. Maar als je ze weet te vinden, dan zie je ook wat vestingbouwer Menno van Coehoorn ruim 325 jaar geleden zag.

« Op hooggelegen plekken, die niet onder water gezet konden worden, legde Menno van Coehoorn extra versterkingen aan, zoals de Linie van den Munnikenhof, gelegen tussen Breda en Geertruidenberg. Wie goed kijkt ziet de oude lijnen terug in het landschap. (foto Marc Bolsius)

De spanningen met Frankrijk liepen in 1698 opnieuw op. Van Coehoorn kreeg van de Staten-Generaal de opdracht om de toestand van de vestingen in de grensgebieden van de Republiek te inspecteren en te adviseren hoe deze te verbeteren. Zijn innovatieve plan legde de basis voor wat we nu kennen als de Zuiderwaterlinie: een unieke ketting van historische vestingsteden en hun ommeland, verbonden door het typisch Nederlandse verhaal van verdedigen met water. Wat kunnen we vandaag de dag nog leren van de innovatieve manier van denken van Menno van Coehoorn?

Uitdagingen

Het plan van Van Coehoorn bood een oplossing voor de uitdagingen van zijn tijd. De dreiging vanuit het zuiden liep na het Rampjaar opnieuw op. Van Coehoorn ontwikkelde een nieuw vestingsstelsel. Hij versterkte en moderniseerde de verouderde vestingen en verbond ze aan elkaar met water. Door de gebieden tussen de vestingen gecontroleerd onder water te zetten (inunderen), kon de vijand niet tussen twee vestingsteden het achterland bereiken. Zo ontstond één lange verdedigingslinie.

Het innovatieve aan het nieuwe stelsel van Menno van Coehoorn was de afstemming op het landschap. Waar voorgangers vestingwerken veelal ontwierpen vanaf een kaart, introduceerde hij een hele nieuwe manier van kijken. Hij betrok het landschap met zijn natuurlijke hoogtes en laagtes in zijn plannen en liet medewerkers verkenningen op het terrein doen. Op basis van hun rapporten richtte hij het terrein optimaal in voor de verdediging. Op laaggelegen plekken maakte hij inundatiegebieden. Op hooggelegen plekken, die niet onder water gezet konden worden, legde hij extra versterkingen aan.

Portret van Menno baron van Coehoorn (Caspar Netscher, 1675 - 1700. Bron: www.rijksmuseum.nl)

Leren

Vandaag de dag staan we in Nederland voor nieuwe ruimtelijke en maatschappelijke opgaven. Denk aan klimaatverandering, water- en natuurbeheer en woningbouw. Dat roept de vraag op wat we van de manier van denken en kijken van Menno van Coehoorn kunnen leren. En welke rol het erfgoed van de Zuiderwaterlinie kan spelen bij die toekomstige opgaven.

Om aandacht te geven aan de belangrijke bijdrage die Menno van Coehoorn aan onze geschiedenis heeft geleverd, treden partners en bezoekers van de Zuiderwaterlinie in zijn voetsporen. In het teken van 'Menno's Reis' worden activiteiten georganiseerd waarin verleden, heden én toekomst samen komen. De centrale vraag: hoe kan het erfgoed van de Zuiderwaterlinie een inspiratiebron en versneller zijn bij de huidige ruimtelijke en maatschappelijke opgaven?

Tijdens vijf zogeheten 'ateliers' wisselden geïnteresseerde bewoners, heemkundigen, ambtenaren en experts in 2023 met elkaar van gedachten over die vraag. Zij zagen verschillende kansen. Zo kunnen we veel over wateropslag leren van de zelfvoorzienendheid van forten en die kennis toepassen bij nieuwe woonwijken. Of bestaande samenwerkingen bij dijkversterkingsprojecten benutten om, tegelijk met de versterking van een dijk, oude verdedigingswerken weer zichtbaar te maken in het landschap. Maar we kunnen vooral veel leren van het lef en vernuft van Menno van Coehoorn. Die kwaliteiten zijn vandaag de dag weer nodig.

Kansen

De kansen uit de ateliers zijn verzameld op een 'kansenkaart'. Samen met geïnteresseerden, heemkundekringen, partners en experts gaat de Alliantie Zuiderwaterlinie hier in 2024 verder mee aan de slag. Zo gebruikt de provincie Noord-Brabant die kansen en inzichten én de kennis uit het netwerk van de Zuiderwaterlinie voor de uitwerking van het Brabants ruimtelijk voorstel 'Richting geven aan 'De Kwaliteit van Brabant'. Daarin staan de ruimtelijke uitdagingen voor Brabant richting de toekomst. De denkwijze en strategie van Menno van Coehoorn – kijken naar het grotere geheel en daar de samenhang en logica in zien – is daarvoor actueler dan ooit. Het landschap bepaalt ook nu de manoeuvre.

Deelnemers zoeken samen naar kansen tijdens het atelier in Breda. (foto Alliantie Zuiderwaterlinie)

Tijdens de ateliers zijn er veel lokale kansen ontdekt en waarschijnlijk liggen er nog veel onontdekte kansen. Die wil de Zuiderwaterlinie de komende tijd gaan ontdekken, samen met lokale heemkundekringen, partners en geïnteresseerden. Dankzij die lokale energie en expertise kan het erfgoed van de Zuiderwaterlinie echt die inspiratiebron zijn bij de huidige ruimtelijke en maatschappelijke opgaven. En blijft het innovatieve gedachtegoed van Menno van Coehoorn, samen met zijn lef en vernuft, anno 2024 springlevend. ■

Manon Notermans is communicatieadviseur bij de Zuiderwaterlinie

Menno's Reis is te volgen via www.zuiderwaterlinie.nl/mennosreis

Deze QR-code verwijst naar een videoterugblik over de ateliers

Zoeken naar Brabantse religieuze gebouwen

door Peer Verbruggen

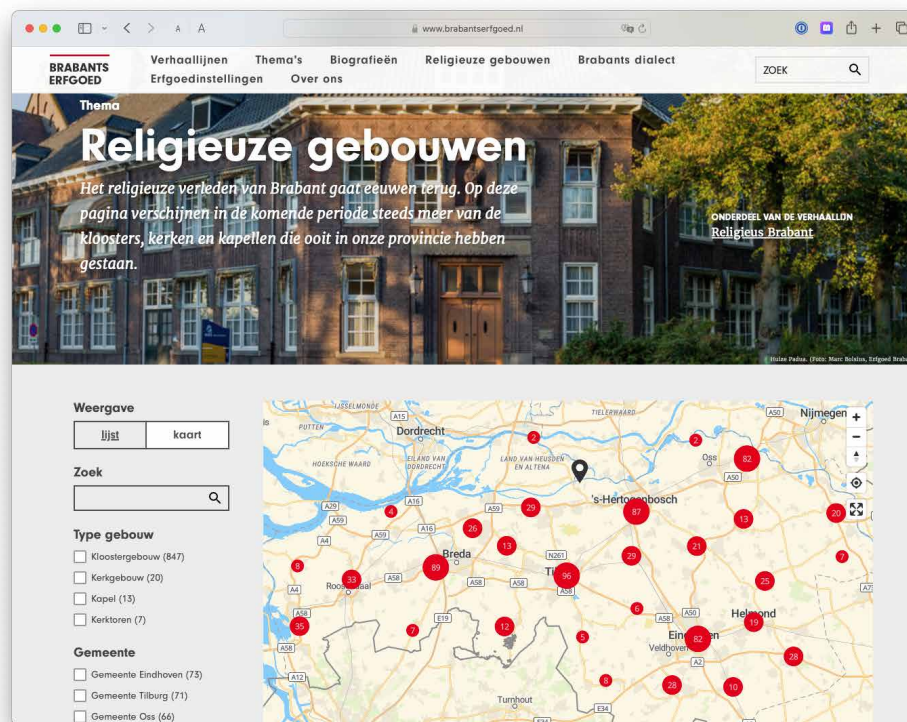
In december 2023 is er een nieuwe applicatie gelanceerd op Brabantserfgoed.nl. Bezoekers kunnen hier op een kaart zoeken naar religieuze gebouwen uit onze provincie en zien welke items of artikelen over deze gebouwen online te vinden zijn.

Hoeveel kloosters zijn er in Brabant te vinden? In welke plaatsen staan ze? Welke architecten hebben ze ontworpen? Welke kloosterordes waren er gevestigd? Dergelijke vragen waren tot voor kort moeilijk te beantwoorden, maar zijn dat nu wel dankzij een nieuwe applicatie in onze provinciale erfgoedwebsite Brabantserfgoed.nl.

Kaart

Op de speciale themapagina staan in een overzichtelijke kaartweergave op dit moment 847 kloosters verspreid over heel Brabant. De bezoeker kan hierin natuurlijk zoeken op de naam van het gebouw, maar bijvoorbeeld ook op gemeente, plaats, architect, monumentenstatus, religieuze stroming of kloosterorde. In de voormalige gemeente Ravenstein vind je daarbij ook nog 24 kerken, 13 kapellen en 7 kerktorens. Deze religieuze gebouwen zijn in samenwerking met Heemkundekring Land van Ravenstein uitgewerkt en voorzien van hun foto's en objecten.

Deze presentatie geeft een beter inzicht in de religieuze geschiedenis van Brabant. Zo blijkt dat er – op dit moment – ruim achthonderd kloosters zijn (geweest) in Noord-Brabant, waarvan de meeste in Eindhoven staan (ruim zeventig).

Ook blijkt dat de architect Jacques van Groenendael betrokken was bij het ontwerp van bijna twintig kloosters, vooral in West-Brabant. En dat de Zusters van Liefde van Tilburg, een congregatie die nog steeds bestaat, niet alleen in Tilburgse kloosters gehuisvest was, maar ook in bijvoorbeeld 's-Hertogenbosch en Cuijk.

Naast informatie over de gebouwen vind je ook gekoppeld erfgoed. Elk gebouw heeft een eigen pagina. Op deze pagina staan 'koppelingen' vermeld: erfgoed dat verbonden is met het klooster. Het kan dan gaan om artikelen van Brabantserfgoed.nl, maar ook om verbonden foto's, documenten of films uit de collecties van heemkundekringen, archieven of musea in Brabant.

Deze informatie kunnen de samenstellers natuurlijk niet allemaal zelf vinden. Veel kennis over de geschiedenis van lokale gebouwen is juist te vinden op lokaal niveau. Vooral bij heemkundekringen. De informatie wordt vastgelegd in een zogenaamde termenlijst met Brabantse religieuze gebouwen. Elk gebouw wordt vastgelegd in een term, een zorgvuldig gecontroleerde beschrijving. Deze termen zijn in eerste instantie samengesteld door een redactieteam van Erfgoed Brabant en worden nu aangevuld door lokale experts met kennis over gebouwen in hun regio. Pas als alle informatie gecontroleerd is wordt een regio online gepubliceerd. Alleen de kloosters zijn op dit moment voor heel Brabant al toegankelijk

De eerste regio die beschikbaar is gesteld, is de voormalige gemeente Ravenstein. De lijst van gebouwen uit dit gebied is door ons redactieteam samengesteld en daarna door Heemkundekring Land van Ravenstein gecontroleerd en aangevuld. Op 20 december ontving deze kring het eerste certificaat van erkenning voor hun bijdrage aan de termenlijst Brabantse gebouwen.

► Marja van den Broek en Rop van de Burt ontvangen het certificaat uit handen van directeur Patrick Timmermans van Erfgoed Brabant. (foto collectie Erfgoed Brabant)

Dit jaar zullen stapsgewijs ook andere regio's toegevoegd worden. We hebben nog enkele lijsten liggen van heemkundekringen met wie we al contact gehad hebben. Wij verwerken deze gegevens en als de lijst compleet is zullen ook deze regio's online verschijnen.

Zelf verbinden?

Om al het erfgoed met elkaar te verbinden hebben de samenstellers de hulp van collectiebeheerders nodig. Zij kunnen hun erfgoed gaan voorzien van termen uit onze termenlijst. Dit kunnen zij doen in hun collectieregistratiesysteem, zoals Memorix Maior van Brabant Cloud. Als je een ander collectieregistratiesysteem gebruikt, kun je bij je leverancier vragen of ook jij koppelingen kunt gaan maken. Hoe meer dit gebeurt, hoe meer verbindingen ontstaan en hoe eenvoudiger het wordt om dit erfgoed vindbaar te maken. ■

► De Jozefkapel in Ravenstein. (foto Tjeu van Ras)

Wil jij met je heemkundekring een bijdrage leveren aan het verbinden van het religieuze erfgoed in jouw regio? Dan gaan we graag met je aan de slag om de lokale gebouwen vast te leggen en te publiceren. Op die manier ontsluit je niet alleen je eigen collectie, maar ook collecties van anderen over jouw werkgebied. Neem voor meer informatie contact op met helpdesk@brabantcloud.nl.

Peer Verbruggen is projectmedewerker Brabant Cloud bij Erfgoed Brabant

Een revolutie in het denken over erfgoed

Het Verdrag van Faro

door Ineke Strouken

Op 10 januari 2024 ondertekende Nederland het Verdrag van Faro. Genoemd naar de Portugese stad waar het Verdrag ontstond. Dit Verdrag stelt de mens centraal en stapt af van een lange traditie dat erfgoed door experts wordt bepaald en gedragen. Een revolutie in ons denken over erfgoed, maar een grote kans voor heemkundekringen en lokale erfgoedorganisaties. Eindelijk worden de vele mensen waarop het erfgoed draait erkend en gewaardeerd.

In 2005 publiceerde de Raad van Europa een spraakmakend verdrag onder de titel: 'De Waarde van Cultureel Erfgoed voor de Samenleving', kortweg het Verdrag van Faro genoemd. Het verdrag stelt dat cultureel erfgoed veel meer betekenis heeft voor de samenleving dan tot nu toe gezien werd. Het was de tijd dat onder erfgoed materieel erfgoed verstaan werd, dus monumenten, museumobjecten en archiefstukken. Materieel erfgoed wordt beschermd door experts die op basis van waarden bepalen of een gebouw, voorwerp of document bewaard moet worden voor de toekomst. Beschermen betekent dat een gebouw als monument wordt aangewezen en dat voorwerpen en documenten een plekje krijgen in een museum of archief. De afgelopen jaren kreeg men meer oog voor de betekenis die erfgoed voor elke generatie moet hebben en voor erfgoedvormen waar je geen stomp overheen kunt zetten. Bijvoorbeeld het landelijk en immaterieel erfgoed. ➤

Speerpunten:

De uitvoering van het Verdrag van Faro kent een aantal speerpunten:

1. *Participatie in de volle breedte*
Naast toegankelijkheid, breed publiekbereik en actief meedoen wil het Verdrag van Faro ook dat gemeenschappen kunnen meedelen, beslissen en bepalen. Kernwoorden zijn: zeggenschap en eigenaarschap.
2. *Openstaan voor andere erfgoedopvattingen*
Faro vindt, dat wij moeten leren omgaan met verschillende perspectieven op erfgoed (niet iedereen hoeft er hetzelfde te denken), een dynamischer erfgoedbegrip (erfgoed mag meebewegen in de tijd), inclusiviteit en diversiteit (erfgoed is van en voor iedereen), integraal erfgoed (dus niet al die aparte sectoren) en een grotere rol voor erfgoed als drager van verhalen, geschiedenis en identiteit.
3. *Erfgoed midden in de samenleving*
Behoud van erfgoed is geen doel op zich, maar moet ten goede komen aan de samenleving is de visie van het Faro-verdrag. Erfgoed maakt onlosmakelijk deel uit van ieders leefomgeving en geschiedenis. Erfgoed speelt in alle facetten van ons leven een rol, bewust en onbewust. Daarom vindt het Faro dat erfgoed een bron kan zijn voor een betere samenleving. Het Verdrag prikkelt ons om relaties te leggen met thema's als leefbaarheid, sociale cohesie, integratie, welzijn, gezondheid.

► Erfgoed moet voor elke generatie betekenis hebben. (foto Pixabay)

Van wie is erfgoed?

Het Verdrag van Faro zag in dat erfgoed een hele grote waarde heeft voor de samenleving. Dat erfgoed niet iets is van vroeger, maar van vandaag de dag en voor de toekomst. Het verdrag erkende ook dat erfgoed drijft op de vele vrijwilligers die zich er met passie en veel tijd voor inzetten. Het Verdrag van Faro stelt de mens, de samenleving en de relatie met erfgoed centraal. Met andere woorden het top-down omgaan met erfgoed verandert in een bottom-up benadering. Dat is een hele grote verandering, die ook een cultuuromslag vergt van de professionele erfgoedsector.

Het Verdrag van Faro is, net als het Immaterieel Erfgoed Verdrag, koninkrijk breed ondertekend, dus ook Caribisch Nederland valt onder het Verdrag. Het Verdrag komt niet in plaats van andere (internationale) verdragen, maar is een aanvulling daarop. Het Faro-verdrag roept op om na te denken: waarom bewaren wij erfgoed en voor wie? Van wie is erfgoed eigenlijk? Hoe zijn mensen betrokken bij erfgoed en hoe komt erfgoed ten goede aan de samenleving? Dat dit gedachtengoed aan het doordringen is, zie je bijvoorbeeld aan de nieuwe museumdefinitie, waarin participatie uitdrukkelijk genoemd wordt. Zo kun je je bijvoorbeeld afvragen of alle groepen mensen die in Nederland wonen zich vertegenwoordigd voelen in musea. Als wij het hebben over identiteit, welke identiteit weerspiegelt het huidige erfgoedaanbod dan? Het is goed om daar over na te denken en op den duur nieuwe keuzes te maken.

Waarom bewaren wij erfgoed?

Het gaat bij dit verdrag niet meer om de stenen, maar om de betekenis, functie en gebruik er van. Bij erfgoed zijn veel mensen betrokken. Het verdrag stelt dat daarom erfgoed een bron is voor sociale, economische, demografische en ruimtelijke ontwikkelingen. Niet het erfgoed op zich, maar de betrokkenheid van de burgers maakt een samenleving vitaal.

Mensenwerk

In feite zegt het Verdrag van Faro dat niet erfgoed zelf, maar de mensen die zich er mee bezig houden het belangrijkste zijn. ►

Alle groepen in het koninkrijk Nederland moeten zich met ons erfgoed kunnen identificeren. (foto Pixabay)

Het gaat om de actieve omgang met erfgoed, ofwel actieve erfgoedparticipatie. Groepen mensen die bij erfgoed betrokken zijn, noemen wij erfgoedgemeenschappen. Dat kunnen grote en kleine gemeenschappen zijn. Van erfgoedprofessionals wordt verwacht dat ze veel meer oog hebben voor deze erfgoedgemeenschappen. Deze erfgoedgemeenschappen bestaan voor het grootste gedeelte uit mensen die zich in hun vrije tijd en zonder betaling voor erfgoed inzetten. Een heemkundekring kun je een erfgoedgemeenschap noemen.

Iedereen heeft recht op erfgoed

Het gedachtegoed van Faro moet een plek krijgen in de erfgoedsector. Er wordt momenteel een uitvoeringsprogramma gemaakt waarvoor 6 miljoen euro uitgetrokken is. De uitvoering loopt via de Rijksdienst Cultureel Erfgoed. De drie belangrijkste speerpunten zijn: meedenken en meebeslissen in de erfgoedpraktijk, erfgoed inzetten voor sociaal-maatschappelijke doelen en openstaan voor andere erfgoedopvattingen. Deze nieuwe manier van omgaan met erfgoed vergt nog al wat denkwerk. Bijvoorbeeld wat betekent het verdrag voor de traditionele manier van waarderen van erfgoed? Hoe zorgen wij er voor dat alle groepen in Nederland zich in ons erfgoed herkennen? Welke rol hebben verhalen en herinneringen? Wat en hoe gaan wij verzamelen? Hoe brengen we de dynamiek van erfgoed in beeld?

Het is de mens die betekenis aan het erfgoed geeft. Iedereen heeft recht op erfgoed en dus is het belangrijk dat iedereen die dat wil, niet alleen toegang heeft tot erfgoed, maar ook kan meebepalen wat erfgoed is en hoe ermee wordt omgegaan. Juist cultureel erfgoed rechtvaardigt de grootst mogelijke democratische participatie. ■

In de volgende uitgave van De Koerier een artikel over de kansen die het Faro-verdrag biedt aan heemkundekringen en lokale erfgoedorganisaties.

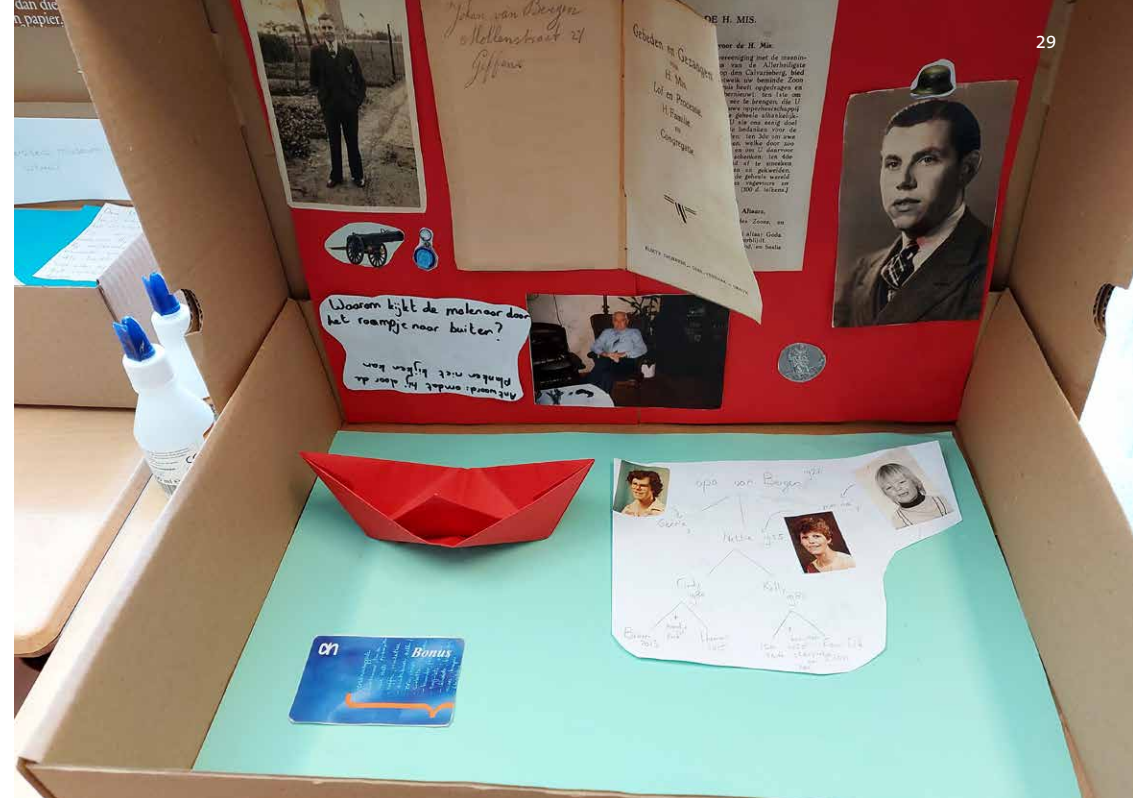
In Brabant: kinderen knutselen een minimuseum

door Simone Vermeeren

Een overgrootmoeder met een eigen kroeg, een voetbalelftal van broers en zussen en een vader die een gevaarlijke reis onderneemt voor de veiligheid van zijn gezin. In het nieuwste nummer van In Brabant, het provincie brede kwartaaltijdschrift over Brabantse geschiedenis en erfgoed, knutselen basisschoolleerlingen uit Rosmalen en Den Bosch een minimuseum over hun eigen familieverhalen in elkaar.

In iedere familie worden verhalen over vroeger verteld: anekdotes over hoe de Duitse bezetting was voor overgrootvader en -moeder, hoe opa in de jaren zestig naar het koude Nederland vertrok om daar te werken en waar ooms en tantes waren toen er brand uitbrak op het plaatselijke bedrijventerrein. Familiegeschiedenis haakt aan bij grote historische gebeurtenissen en kleine lokale voorvallen en onthult vaak iets over de eigen identiteit. Persoonlijke historische verhalen zijn daarom ontzettend interessant om in te zetten in geschiedenisonderwijs en erfgoededucatie. Maar hoe pas je zo iets toe in de praktijk?

In haar artikel 'Ancestors UnKnown. Verbaasd over het verhaal van oma' vertelt publiekshistoricus Anne Verwaaij-Moorman hoe Erfgoed 's-Hertogenbosch een lessenspakket over familiegeschiedenis uitrolde op twee basisscholen in Den Bosch en Rosmalen. Daarbij moesten zij en haar collega's niet alleen het hoofd bieden aan praktische bezwaren, zoals tijdsgebrek in het drukke schoolprogramma, maar ook aan moderne maatschappelijke uitdagingen als inclusie en meerstemmigheid.

Close-up van het minimuseum van Fem (12). Het museum is gevuld met een kerkboekje en andere herinneringen aan haar overgrootvader, die ze nog gekend heeft. (foto Erfgoed 's-Hertogenbosch)

Over In Brabant

Ieder nummer van *In Brabant* bevat uiteenlopende achtergrondartikelen over historische onderwerpen uit de hele provincie en een verrassend beeldverhaal met nostalgische en moderne afbeeldingen. Daarnaast lees je bijdragen vanuit de hele provincie over museale objecten, archiefstukken, archeologische vondsten, boekbesprekingen en het laatste nieuws uit de Brabantse erfgoedsector.

Voor informatie over een jaarabonnement à €32,50 of het bestellen van een los nummer à €10, kijk op: www.erfgoedbrabant.nl/inbrabant. Dit tijdschrift is een uitgave van Erfgoed Brabant, Brabants Heem, Historische Vereniging Brabant en de Brabant-Collectie. Leden van heemkundekringen die zijn aangesloten bij Brabants Heem ontvangen korting op een abonnement.

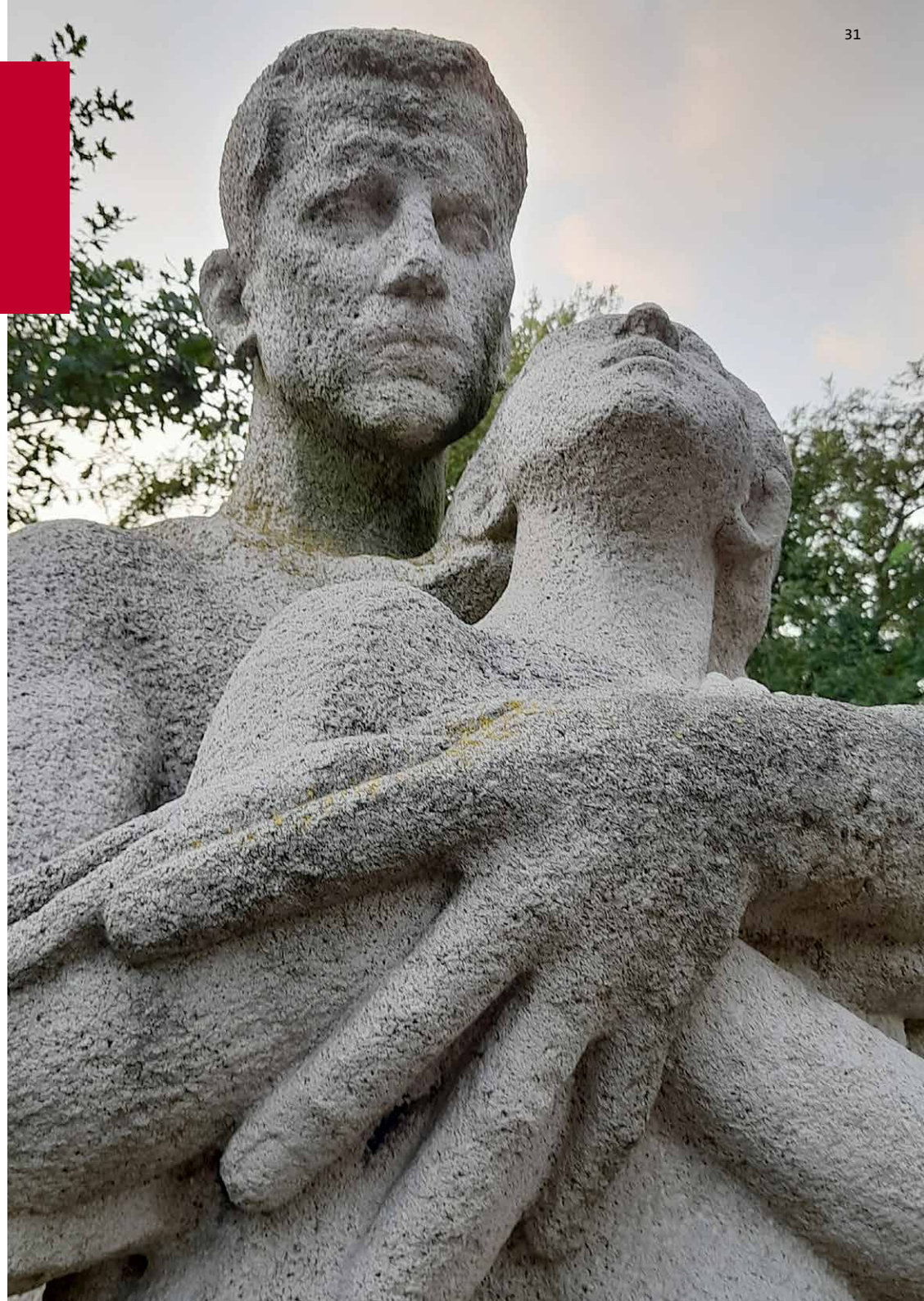
De groene baret verdween in het kolkende water

door Ineke Strouken

Tijdens de watersnoodramp in 1953 kwamen 76 inwoners van Heijningen in het water om het leven. Dat was tien procent van de bevolking. Ze verdronken in deze vreselijke nacht waarin het kolkende water met geweld door de dijken brak. Pas laat werd de ernst van de situatie duidelijk en toen was het ook nog moeilijk om iedereen te waarschuwen, want lang niet iedereen had telefoon. Daardoor was de ramp niet te overzien en werden veel mensen verrast door het water. Soldaat Johannes Everardus Willemsen uit Didam was één van de soldaten die kwamen helpen om mensen te redden.

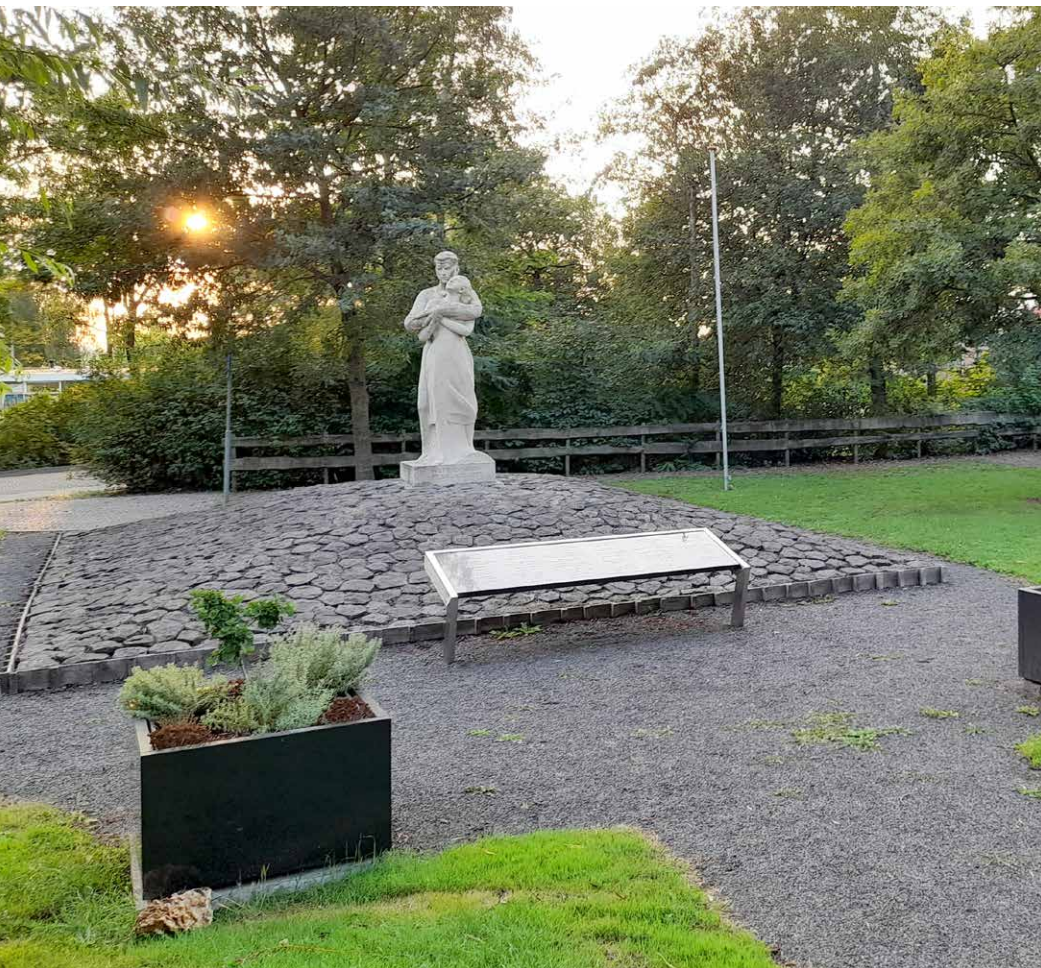
Niemand zal de nacht van 31 januari op 1 februari 1953 vergeten. Vaak wordt bij de watersnoodramp aan Zeeland gedacht, maar ook het westen van Brabant werd erg getroffen. Heijningen was met Ouwerkerk, Oude Tonge en Stavenisse één van de vier zwaarst getroffen dorpen. Heel veel mensen moesten in het holst van de nacht vluchten voor het water. Een zwangere vrouw kon niet oversteken en moest door de commando's gehaald worden. Die taak was toebedeeld aan de soldaten Karsemakers en Willemsen. Het kostte veel moeite om de vrouw te bereiken. Op de terugweg moesten ze vechten tegen het water en raakten ze steeds onder water. Op een gegeven moment zag Karsenmakers een groene baret wegdrijven en hij kon zijn kameraad en de vrouw niet meer vinden. Later bleek dat de vrouw het gered had, maar dat soldaat Jan Willemsen verdronken was. ➤

➤ Het monument in Heijningen.
(foto's Otte Strouken)

Standbeeld

Een jaar na de ramp was er in Fijnaart en Heijningen behoefte aan een blijvende herinnering. Al op de tweede herdenking werd het standbeeld gemaakt door Henk Ettiene onthuld. De ouders van soldaat Jan Willemsen waren aanwezig. Toen ze zagen dat de naam van hun verdronken zoon op de sokkel was gebeiteld, waren ze zeer ontroerd. In 1993 kreeg Jan Willemsen postuum de erepenning van de gemeente Fijnaart en Heijningen. Later zijn alle namen van slachtoffers toegevoegd aan het standbeeld. Door de Heemkundige Kring Fijnaart-Heijningen is in 2009 de stichting opgericht die de Watersnoodwoning Heijningen-Moerdijk opgericht heeft. Dit museum is zeer de moeite waard om te bezoeken. ■

In Memoriam Kees Leijten (1932-2024)

door Tjeu van Ras

Op 91-jarige leeftijd is Kees Leijten uit Ulvenhout op 15 januari 2024 overleden. Kees Leijten was tien jaar voorzitter van de stichting Brabants Heem en heel lang betrokken bij de heemkundekring en streekmuseum Jan uten Houte in Etten-Leur en de heemkundekring en museum Paulus van Daesdonk in Ulvenhout. Tot op hoge leeftijd was hij bezig met heemkunde en volkskunde. Een kundige man, die in de omgang met mensen heel bijzonder was. Kees Leijten was Ridder in de Orde van Oranje Nassau.

Kees Leijten was vroeg betrokken bij de heemkunde. Hij werd in 1932 geboren in Etten en werd leraar wiskunde. In 1957 trad hij samen met zijn broer Jan toe tot het bestuur van de heemkundekring en het streekmuseum in Etten-Leur. In 1963 werd Kees voorzitter en nam vanuit die functie jaarlijks deel aan de vergaderingen van Brabants Heem in Oisterwijk. Kees Leijten werd in 1982 als bestuurslid van Brabant Heem gekozen. Hier volgde hij in 1987 Frits Speetjens op als voorzitter.

Het was een roerige tijd. Het bestuur kreeg te maken met de provinciale herstructurering van instellingen en moest vechten voor zijn positie. De provincie Noord-Brabant dacht na over culturele infrastructuur met instellingen die allemaal rekenden op provinciale subsidie. Bij de doorgevoerde herstructurering viel het niet mee om er het beste voor Brabants Heem uit te slepen. Maar wat de provincie ook bedacht, de heemkunde bleef bloeien in Brabant. Het aantal heemkundekringen steeg en daarmee ook het aantal gepassioneerde vrijwilligers. Een van de hoogtepunten uit Leijtens heemkundecarrière was de oprichting van de Leerstoel Cultuur in Brabant, waarvoor in december 1992 door de universiteit groen licht werd gegeven.

Na tien jaar voorzitter te zijn geweest van Brabants Heem droeg Kees Leijten zijn functie over aan Mart van de Ven, maar hij bleef actief onder andere in de Commissie Vlag- en Wapenkunde. Ook bleef hij zeer betrokken bij de monumenten, het museum in Ulvenhout en was hij tot 2012 bestuurslid van het Nederlands Centrum voor Volks-cultuur en Immaterieel Erfgoed. Zo heeft hij ook aan de basis gestaan van het UNESCO Verdrag Immaterieel Erfgoed en tal van activiteiten, zoals Brieven aan de Toekomst. ■

De jongensjaren van Vincent van Gogh

Het boek 'Vincent van Gogh, herinneringen aan zijn jongensjaren' plaatst het verhaal van Vincent van Gogh in een historisch perspectief. Hoe zag het leven van hem én onze voorouders eruit en hoe is dit terug te vinden in Vincents brieven, tekeningen en schilderijen?

Auteur Marleen van Aert-Francken gaat in het rijk geïllustreerde boek in op de details in zijn werk, die men in de woonplaatsen waar hij ze maakte, niet herkende. Hij schilderde bijvoorbeeld ramen in een oude toren die er in werkelijkheid niet zaten. Een zandafgraving in Den Haag bij een spoorlijn terwijl dat daar helemaal anders gebeurde. Molens die in werkelijkheid al lang een andere functie hadden en een dorp onder een sterrennacht dat er op die plek helemaal niet was.

Dat Van Gogh soms details wijzigde, was al bekend. Dit boek koppelt deze details, nagenoeg allemaal, terug naar zijn geboortestreek. Het is een andere kijk op het leven van toen, gezien vanuit zijn mogelijke jeugtherinneringen.

Hoe zag het leven van hem én onze voorouders eruit

Dagelijks leven

Naast gebouwen gaat het ook over het dagelijkse leven tussen 1853 en 1890 en de historie van de streek met de turfwinning en ontginning van de heide. Het arme boerenleven op de Brabantse zandgronden, met aardappelziekten, armoedebestrijding en epidemieën. Landgoederen en veranderende sociale verhoudingen door de industriële revolutie. De invloed van het geloof, de Maatschappij van Welstand en de pauselijke zouaven. De aanleg van verharde wegen en treinverbindingen en zijn eeuwige heimwee naar Brabant.

Dit boek koppelt details terug naar zijn geboortestreek

In een van zijn brieven schreef Vincent dat ook al waren de schilderijen die hij naar Brussel had gestuurd, allemaal in de buurt van Saint-Rémy-de-Provence geschilderd, het had net zo goed Zundert of Kalmthout kunnen zijn.

Voor de auteur zorgde deze uitspraak voor een kippenvelmoment. Ze is van Kalmthout afkomstig en woont intussen al jaren in Zundert. Haar interesse voor hun gezamenlijke geboortestreek zorgt voor een fraai tijdsbeeld over hoe onze voorouders leefden en de invloed op Vincents werk. Het boek is rijk geïllustreerd met oude foto's en briefkaarten naast de vergelijkbare schilderijen en tekeningen. ■

Vincent van Gogh, herinneringen aan zijn jongensjaren.
Marleen van Aert-Francken. 176 blz. ISBN:978-90-9037314-0.
Hardcover. Prijs: €39,95
Te bestellen via:
www.vincentvangogh-herinneringenaanzijnjongensjaren.nl

De muntenvondst in Oostelbeers

door Ineke Strouken

Eind 2022 had René Kox de dag van zijn leven. Met zijn metaaldetector vond hij op Landgoed Baest in Oostelbeers een aantal munten. Toen hij de munten ging schoonmaken, bleken het zilveren munten te zijn. Later, toen hij met hulp van het archeologisch adviesbureau RAAP verder ging zoeken, bleken er wat verderop ook nog munten begraven te zijn. In totaal zijn er ruim honderd zilveren munten gevonden.

De jongste munten bleken geslagen te zijn onder Karel V in de periode 1521-1551. De oudste munten dateren van Karel de Stoute (1433-1477), Maria van Bourgondië (1457-1482) en Philips de Schone (1478-1506). Daartussen zitten ook enkele munten van de Franse koningen Charles VII (1470-1498) en Louis XII (1462-1515) en een gouden munt van Jan van Horne (1450-1505). Dat laatste doet vermoeden dat het om een reiziger ging.

📷 (foto Martin van Wulfen)

Wie de munten verstoppt heeft, is nog een raadsel. Was het een marskramer of soldaat die ze snel in een houtwal bij de Kleine Beerze moest begraven? Vond deze persoon dat veiliger omdat het oorlogsgeweld van Maarten van Rossum dichtbij kwam en was hij later niet meer in staat om de munten op te halen? Of kon hij ze niet meer vinden?

Dat de munten op twee plaatsen gevonden zijn, kan te maken hebben met dat het land ooit geploegd is geweest. Er werden geen keramische scherven gevonden, wat doet vermoeden dat de munten niet in een pot, maar in een leren of stoffen buidel hebben gezeten. Dan was het geen spaarschat, maar een omloopschat, dus geld dat gebruikt werd. De eigenaar moet de munten in de eerste helft van de zestiende eeuw verborgen hebben.

Het mysterie van de munten mag niet vergeten worden. Daarom is er bij de vindplaats een bord gezet en heeft de vinder de munten in bruikleen overgedragen aan Museum de Vier Quartieren in Oirschot.

Zilveren draagsinsignes Brabants Heem

door Tjeu van Ras

Fons Raeijmaekers, sinds 1986 lid van de heemkundekring *Amalia van Solms in Baarle-Hertog-Nassau*, heeft begin dit jaar de zilveren draagsinsigne met oorkonde van Brabants Heem ontvangen. De onderscheiding werd tijdens de nieuwjaarsreceptie uitgereikt door Ad Jacobs, erelid en oud-voorzitter van de Baarlese heemkundekring en oud-bestuurslid van Brabants Heem.

► Oud-bestuurslid Ad Jacobs van Brabants Heem (rechts) reikte de onderscheiding aan Fons Raeijmaekers uit. Hij overhandigde tevens een exemplaar van het boek *Tradities in Brabant*. (foto collectie Heemkundekring Amalia van Solms)

Ad en Fons hebben decennialang in het bestuur van Amalia van Solms gezamenlijk de kar getrokken. Dat maakte het allemaal nog meer bijzonder.

Fons werd uitvoerig geprezen voor zijn langdurige inzet. Op 20 maart 1986 werd hij tot bestuurslid benoemd. Op dat moment telde de vereniging amper 57 leden. Elf jaar zetelde Fons in het bestuur, tot 26 februari 1997. Later keerde Fons als bestuurslid terug: op 21 maart 2002. Momenteel is hij alles samengeteld maar liefst 33 jaar bestuurslid van Amalia van Solms. Fons Raeijmaekers was 10,5 jaar vicevoorzitter, van 10 april 1986 tot 16 december 1996. Hij was ook zeven jaar penningmeester. Fons Raeijmaekers stond aan de wieg van Van Wirskaante blad en werkte er jarenlang aan. In 1991 publiceerde hij het eerste jaarboek van de heemkundekring. Hij maakt zich nog steeds verdienstelijk als organisator van activiteiten. Hij vertegenwoordigde de heemkundekring in de cultuurraad van de gemeente Baarle-Hertog en was jarenlang verantwoordelijk voor het onderhouden van contacten met de Belgische koepelvereniging en de Belgische naburige heemkundeverenigingen.

Valentine Wikaart, in 1991 mede-oprichter van de *Historische Vereniging 'Werkendam en de Werken c.a.* in Werkendam heeft de zilveren draagsinsigne van Brabants Heem ontvangen. Valentine is erelid van de vereniging.

Namens de Historische Vereniging heeft Valentine Wikaart lange tijd een functie vervuld in de gemeentelijke Monumentencommissie. Daarnaast is zij als conservator aan het Biesboschmuseum verbonden geweest. In aansluiting op haar periode bij het Biesboschmuseum heeft zij nog enkele

jaren als directeur/conservator voor het Hendrick Hamelmuseum in Gorinchem gewerkt. Behalve met de vele publicaties voor de Historische Vereniging met artikelen in het verenigingsblad *Effe Lustere*, heeft zij substantieel bijgedragen aan de totstandkoming van het boek "Nijet dan Water ende Wolken" en publiceert zij regelmatig uit haar recente onderzoeken via haar website Wiedenis.nl.

► De zilveren draagsinsigne met oorkonde voor Valentine Wikaart (foto collectie Historische Vereniging 'Werkendam en de Werken c.a.')

Voor het Biesboschmuseum en voor haarzelf inzake het vaak kleurrijke verleden Werkendam en de Biesbosch, is Valentine de afgelopen jaren actief geweest in historisch onderzoek naar de relatie tussen Gorinchem en de VOC. Daarin gaat het dan met name om de duizenden inwoners van Gorinchem die hun werkzame leven geheel of gedeeltelijk bij deze organisatie invulling hebben gegeven. Zijdelings tekent zich daarbij ook een groep Werkendamers af, die dezelfde gang hebben gemaakt. Momenteel doet ze onderzoek naar het slavernijverleden van de stad Gorinchem, waarin zich overigens een interessante en heldere band met onze voormalige kolonie Suriname aftekent.

Barbara van Tuijl-van Kessel uit Maren-Kessel is maandagavond 29 januari 2024 onderscheiden met de zilveren draaginsigne van Brabants Heem. De onderscheiding en de daarbij behorende oorkonde werden tijdens de jaarvergadering van Heemkundekring Maasdorpen Lith uitgereikt door Tjeu van Ras, bestuurslid van de stichting.

De onderscheiding was zichtbaar een verrassing voor Barbara van Tuijl. Zij zat als bestuurslid en vice-voorzitter van de kring achter de bestuurstaal, toen de vertegenwoordiger van Brabants Heem binnenkwam. In zijn toespraak roemde hij Barbara van Tuijl voor haar tomeloze inzet voor de heemkundekring. "Een ware duizendpoot, voor wie niets te veel is," aldus omschreef Van Ras haar.

Barbara van Tuijl is 40 jaar lid van de heemkundekring en sinds 2007 bestuurslid als penningmeester. Sinds 2020 is zij tevens vice-voorzitter van de actieve kring. Bestuurslid Van Ras van Brabants Heem gaf een uitgebreid overzicht van de activiteiten en inzet van de gedecoreerde: beheer van het archief van de kring, bedenker van het kwartetspel bij de opheffing van de gemeente Lith, coördinator van de Maaskroniek, vrijwilliger bij bijna alle activiteiten van de kring en in Lith en aangesloten dorpen, stuwende kracht achter de historische wandelkaarten van de kring, lid van tal van commissies en werkgroepen en nog meer. "Met al die inzet is Barbara een zeer waardevol bestuurslid die met haar initiatieven veel mensen weet te inspireren en mooie dingen voor elkaar krijgt. Een ware duizendpoot, altijd bezig, maar altijd met oog voor de mensen zelf. Hartelijk in de omgang, de heemkundekring kan trots op haar zijn," aldus complimenteerde Tjeu van Ras haar.

Barbara van Tuijl-van Kessel.
(foto collectie Heemkundekring
Maasdorpen Lith)

Adrie Moonen en Thea Moonen - de Vaan uit Vlijmen hebben uit handen van voorzitter Adrie Verboord van de heemkundekring Onsenoort de zilveren draaginsigne met oorkonde ontvangen. Dat gebeurde tijdens de jaarlijkse vrijwilligersmiddag van de kring.

De beide echtelieden werden door voorzitter Verboord geprezen om hun werk voor de kring. Adrie Moonen voor zijn inzet – een kleine 20 jaar lang – als amateur-archeoloog in het veld, voor het overdragen van zijn kennis en vaardigheden op dit gebied en voor het maandelijks bezorgen van het verenigingsblad. Thea Moonen - de Vaan doet hetzelfde als Adrie: archeologie, maar dan het wassen, sorteren en aan elkaar plakken van de gevonden scherven, het overdragen van wat er allemaal bij het verwerken van vondsten komt kijken en het bezorgen van het verenigingsblad.

Het opspelden van de versierselen konden Adrie en Thea mooi bij elkaar doen.

Adrie en Thea Moonen
(foto collectie Heemkundekring Onsenoort)

Agenda en jubilea

2024:

06 maart	50 Jaar HKK Die Overdraghe Klundert
16 maart	Bestuursvergadering Brabants Heem in Oirschot
20 maart	regiobijeenkomst Noord-oost Brabant in Zeeland
09 april	regiobijeenkomst West Brabant in Steenbergen
13 april	regiobijeenkomst De Kempen
16 april	regiobijeenkomst De Baronie
23 mei	Bestuursvergadering Brabants Heem in Oirschot
03 juni	sluitingsdatum inzenden kopij De Koerier 101
05 augustus	50 jaar Erfgoedvereniging Son en Breugel
13 oktober	70 jaar HKK de Oude Vrijheid Sint-Oedenrode
12 november	50 jaar Oudheidkundige kring Geertruidenberghe
18 december	50 jaar HKK Kèk Liempt Liempde

De Koerier

De Koerier in 2024

In 2024 verschijnt De Koerier vier keer. Als u iets in dit tijdschrift gepubliceerd wilt hebben, kunt u kopij opsturen of mailen. Houdt u zich wel aan de inleverdatum.

Ongeveer drie weken na de inleverdatum ligt het tijdschrift bij de kringen op de deurmat en wordt de digitale versie verzonden naar de secretariaten van de aangesloten kringen, verenigingen en stichtingen en op de website geplaatst.

Kopij sturen naar: tjeuvanras@brabantsheem.nl

De volgende uitgave verschijnt in juni 2024. De uiterste inleverdatum hiervoor is **maandag 3 juni 2024**.

In 2024 verschijnt De Koerier in maart, juni, september en december.

Brabants Heem is de ondersteunende organisatie voor 125 zelfstandige Brabantse heemkundekringen en erfgoedverenigingen. De stichting organiseert in samenwerking met andere organisaties cursussen en studiedagen, zet netwerken op en geeft adviezen. Dat alles om de deskundigheid van de kringleden te bevorderen op alle terreinen waar dat nodig is. Verder stimuleert Brabants Heem nieuwe initiatieven en onderlinge samenwerking.

Website: www.brabantsheem.nl

Facebook: www.facebook.com/brabantsheem

Uitgave: Brabants Heem, Postbus 1203, 5200BG 's-Hertogenbosch.

Eindredactie: Tjeu van Ras

Kopij sturen naar: tjeuvanras@brabantsheem.nl

Foto's: Naamsvermelding bij de foto, overige merendeels uit collecties van de heemkundekringen.

Ontwerp: Peter van Gerwen

gerwen online en offline reclame

Drukwerk: Em. De Jong

 Koninklijke Drukkerij Em. de Jong
Baarle-Nassau

Alle rechten voorbehouden. Niets in deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt, in welke vorm ook, hetzij elektronisch dan wel mechanisch door fotokopieën, scans of opnamen, tenzij met voorafgaande toestemming van de uitgever. De uitgever heeft er naar gestreefd om alle copyrights in deze uitgave te regelen. Wie meent alsnog rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen.

De Koerier wordt verzonden naar verenigingen, instellingen en particulieren. Stichting Brabants Heem wordt geacht daarvoor toestemming te hebben gekregen bij de opgave. De gegevens worden zorgvuldig beheerd en niet aan derden beschikbaar gesteld of voor andere doeleinden gebruikt. Wie wil dat zijn/haar gegevens worden verwijderd kan daarvoor een bericht sturen naar: tjeuvanras@brabantsheem.nl

Verdwenen Boxtelse gebouwen

Honderd Verdwenen Boxtelse Gebouwen heet het project dat de bibliotheek Boxtel in samenwerking met Heemkundekring Boxtel heeft opgezet. Tot en met 30 juni is er in de bibliotheek een tentoonstelling van 100 verdwenen gebouwen. In april, mei en juni zijn er wandelingen met een gids. In de bibliotheek worden korte verhalen voorgelezen en de Gildenbondsharmonie geeft een concert. Een van die gebouwen is De Burcht, daterend uit eind negentiende eeuw. Het heeft gediend als stoomgraanmolen, school, kapel en wolmagazijn. Het werd gesloopt in 1993. ■

Foto collectie Heemkundekring Boxtel;
meer informatie: www.brabantsheem.nl